

حفاظت و امنیت دیپلماتیک

تألیف و تدوین
اشکان پیرزاده
نوید کمالی

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات

بین‌المللی ایران معاصر تهران

۱۴۰۰

سرشناسه	:	پیرزاده، اشکان، ۱۳۶۹-
عنوان و نام پدیدآور	:	حفاظت و امنیت دیپلماتیک / تألیف و تدوین اشکان پیرزاده، نوید کمالی؛ نظارت و اجرا موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، معاونت پژوهشی.
مشخصات نشر	:	تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۵۶۵ ص: جدول.
فروست	:	انتشارات موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران؛ ۵۳۲.
شابک	:	۱۴۵۰۰۰ ریال 978-964-8680-99-7
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
یادداشت	:	کتابنامه: ص. [۵۳۹] - ۵۶۲.
موضوع	:	حقوق دیپلماتیک و کنسولی
موضوع	:	Consular law
موضوع	:	روابط بین‌المللی -- جنبه‌های سیاسی
موضوع	:	International relations -- Political aspects
موضوع	:	سفارتخانه‌ها و کنسولگری‌ها
موضوع	:	Diplomatic and consular service
موضوع	:	پلیس دیپلماتیک
موضوع	:	Consular police
شناسه افزوده	:	کمالی، نوید، ۱۳۶۸-
شناسه افزوده	:	موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران. معاونت پژوهشی
شناسه افزوده	:	Research Institute Abrar Moaser Tehran. Research & International Studies Department
رده بندی کنگره	:	۴۰۵۴
رده بندی دیویی	:	۳۶۱/۳۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۷۱۶۵۸

انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران؛ ۵۳۲

تهران: صندوق پستی ۳۸۴۹ - ۱۵۸۷۵، تلفن: ۷ - ۸۸۷۵۶۲۰۳، نامبر: ۸۸۵۰۰۲۵۰

نشانی اینترنت: www.tisri.org پست الکترونیک: info@tisri.org

حفاظت و امنیت دیپلماتیک

نظارت و اجرا: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران - معاونت پژوهشی

تألیف و تدوین: اشکان پیرزاده، نوید کمالی

صفحه آرا: منصوره سعادت

چاپ نخست: شهریورماه ۱۴۰۰

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۶۸۰-۹۹-۷

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۴۵,۰۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است.

پیشگفتار

حفاظت دیپلماتیک یکی از مفاهیم سنتی حقوق بین الملل است که در طول قرن‌ها توسعه یافته است. حفاظت و امنیت دیپلماتیک به مجموعه اقدامات و بایسته‌هایی که دولت‌ها متعهد می‌شوند در جهت تأمین امنیت انسانی، امنیت سخت افزاری و نرم افزاری منافع خود و دیگری در دیگر کشورها انجام دهند، اشاره دارد. در حقوق بین الملل جایگاه مشخص و دقیقی برای مصونیت این دفاتر و تشکیلات دیپلماتیک در نظر گرفته شده است. دولت‌ها با استناد به این جایگاه تلاش می‌کنند بخشی از مناسبات خود با دیگر کشورها را در یک نظام آناولیک مدیریت کنند.

به لحاظ تاریخی، قواعد و قوانین مرتبط با حفاظت دیپلماتیک در ابتدا و عمدتاً توسط کشورهای صادرکننده سرمایه یعنی کشورهای اروپایی غربی و ایالات متحده در برابر کشورهای واردکننده سرمایه اعمال می‌شد. به عبارتی دیگر، قواعد و مقررات گفته‌شده در حمایت از سرمایه‌گذاری دولت و تجار و منافع این کشورها در جغرافیایی متفاوت از جغرافیای دارای حاکمیت آنها مورد توجه قرار می‌گرفت. این قواعد و قوانین به دولت‌های سرمایه‌دار اجازه می‌داد تا بستری مناسب برای تسریع تأمین و پیشبرد منافع خود و شهروندانشان ایجاد کنند. این گزاره یکی از ابعاد قدرت یعنی قدرت مقررات‌زایی در روابط و حقوق بین الملل را به ما یادآوری می‌کند. اینکه قدرت‌های بزرگ بر اساس منطق غیرقابل انکار قدرت در نظام بین الملل، به مانند ابعاد قدرت مادی و در کنار تمام مفهوم‌سازی‌ها و نهادسازی‌های بین المللی، با مقررات‌زایی تلاش می‌کنند منافع خود را به عنوان واقعیت‌ها و مطلوبیت‌های همه بازیگران نشان دهند. قواعد و مقررات حفاظت و حمایت دیپلماتیک نیز هر چقدر گسترده و همه‌پذیر باشد چیزی جز این نیست.

فهرست مطالب

مهم‌ترین مفاهیم و اختصارات	۹
درآمد	۱۳
مقدمه	۱۷
فصل اول: در جستجوی مفهوم «حفاظت و امنیت دیپلماتیک»	۲۳
فصل دوم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک به مثابه یک فرهنگ سازمانی	۳۷
فصل سوم: کلیات قواعد و قوانین مرتبط با حفاظت و امنیت دیپلماتیک	۴۳
فصل چهارم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک در آمریکا	۶۱
فصل پنجم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک در روسیه	۱۳۵
فصل ششم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک در چین	۱۶۳
فصل هفتم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک در انگلیس	۱۹۱
فصل هشتم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک در فرانسه	۲۱۷
فصل نهم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک در ایتالیا	۲۳۹
فصل دهم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک در آلمان	۲۵۷
فصل یازدهم: حفاظت و امنیت دیپلماتیک در ترکیه	۲۸۱
فصل دوازدهم: دیپلماسی در جنگ با تروریسم	۳۰۳
فصل سیزدهم: معماری امن؛ تلفیق امنیت در معماری دیپلماتیک	۳۳۳
فصل چهاردهم: دیپلماسی دیجیتال؛ رهیافتی نو در	
عرصه امنیت دیپلماتیک	۳۶۳
فصل پانزدهم: رهیافت نهایی	۳۸۵
ضمائم	۴۲۱
منابع	۵۳۹

درآمد

دیپلماسی یکی از مهمترین ابزارهای حوزه روابط بین الملل برای بازیگران این عرصه است. این ابزار از نظر اندیشمندان روابط بین المللی قدمتی به تاریخ عمر بشر دارد اما پیمان وستفالی و گسترش ارتباطات میان واحدهای سیاسی و نظم یافتن آن در کنگره ۱۸۱۵ وین مفهوم دیپلماسی را نیز دچار تغییر و تحول نموده است به طوری که امروزه جدا نمودن روابط بین الملل و مفهوم دیپلماسی از یکدیگر غیر ممکن است. به دلیل اهمیت و نقش موثر دیپلماسی در عرصه روابط بین الملل برای نظم و سامان دادن به قواعد عرفی آن تا کنون دو کنوانسیون بین المللی ۱۹۶۱ و ۱۹۶۳ وین در قالب روابط دیپلماتیک و کنسولی در حقوق بین الملل متولد شده است.

بحث مصونیت دیپلماتیک (از جمله مصونیت از تعرض) که به نوعی به امنیت مأموریت دیپلماتیک می پردازد، جزو اصلی ترین مباحث حقوق دیپلماتیک است و اصولاً شروع هرگونه روابط بین کشورها با قبول مصونیت دیپلماتیک توأم است. مصونیت از تعرض یک قاعده بنیادین حقوق بین الملل است و شامل موارد ذیل می شود: مصونیت اموال و اماکن مأموریت، مصونیت ارتباطات رسمی مأموریت، مصونیت مکاتبات رسمی مأموریت و مصونیت مأموران دیپلماتیک.

اثر حاضر با عنوان حفاظت و امنیت دیپلماتیک، تلاشی علمی است که به موضوع حفاظت و امنیت در مأموریت های دیپلماتیک پرداخته است. این اثر با جمع آوری، تدوین داده ها و تجربیات سایر کشورها و واکاوی تهدیدات علیه مأموریت های دیپلماتیک و مطالعه تطبیقی میان آنها خلا گفتمانی در این عرصه را در

ادبیات دیپلماتیک نظام جمهوری اسلامی ایران به تصویر کشیده است.

باید به این نکته توجه داشت که بازیگری ایران در عرصه بین‌الملل با وقوع انقلاب اسلامی با تحول بنیادین مواجه بوده است و از کشوری دست‌نشانده و فعال در چهارچوب منافع نظام سلطه به کشوری مستقل، انقلابی و دارای اهداف توسعه‌ای در عرصه بین‌الملل تبدیل شده است. این تفاوت نقش در قبل و بعد از انقلاب اسلامی، دیپلماسی به عنوان ابزار بازیگری در عرصه روابط بین‌الملل را نیز متأثر ساخته است، در طول چهل سال گذشته مأموریت‌های دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران به عنوان خط اول تماس و چالش با نظام سلطه در صحنه بین‌الملل همواره مورد تهدید بازیگران وابسته به نظام سلطه بوده است و مأموریت‌های دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران در کشورها را به یک هدف اصلی و عمده سرویس‌های اطلاعاتی از دوست و دشمن و سایر بازیگران غیر دولتی با ماهیت تروریستی و وابسته به بیگانه تبدیل نموده است. از سوی دیگر، جایگاه انحصاری وزارت امور خارجه در تنظیم روابط بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورها که به فرمایش مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیمه سیاسی نظام است و ضرورت حفاظت و صیانت از سرمایه‌ها و دارایی‌های نظام جمهوری اسلامی ایران در این دستگاه را مضاعف می‌سازد. علی‌رغم این تهدیدات، حجم و کیفیت روزافزون آن و اهمیت و حساسیت دستگاه سیاست خارجی و دیپلماسی، خلأ گفتمان در حوزه امنیت دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران و در نتیجه فقدان قوانین، مقررات و ساختار متناسب برای مقابله با این تهدیدات از اساسی‌ترین چالش‌های امنیتی مأموریت‌های دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران است.

بدون شک، دلیل عمده بی‌توجهی به حوزه امنیت دیپلماتیک نشأت گرفته از متن

اساسنامه وزارت امور خارجه است، در حالی که این اساسنامه در سال ۱۳۵۲

خورشیدی توسط دو کمیسیون مشترک مجلسین سنا و شورای ملی وقت به صورت آزمایشی به تصویب رسیده است و طبیعتاً بعد از گذشت قریب به نیم قرن از به‌کارگیری آزمایشی آن نیازمند بازنگری و اصلاح بر اساس نیازمندی‌های جدید دستگاه دیپلماسی است. در حوزه امنیت دیپلماتیک باید به این نکته توجه داشت که این اساسنامه بر اساس شرایط و اهداف رژیم طاغوت و جایگاه این رژیم در صحنه بین‌الملل به عنوان یک بازیگر وابسته به اردوگاه غرب و نظام سلطه تدوین شده است و به همین دلیل، در بسیاری از زمینه‌ها از جمله حفاظت و امنیت دیپلماتیک با خلأ گفتمانی و ساختاری مواجه است.

امید است اثر حاضر با اشتراک گذاشتن تجربیات سایر کشورها و تولید گفتمانی در حوزه حفاظت و امنیت دیپلماتیک منشأ تحول و رویکردی نوین در حوزه امنیت دیپلماتیک نظام جمهوری اسلامی ایران قرار گیرد.

اشکان پیرزاده - نوید کمالی